

Principi i standardi

zaštite ulaganja u sporazumima o promicanju i zaštiti ulaganja
koje sklapa Bosna i Hercegovina

Imajući u vidu značajne promjene koje je režim ulaganja reflektiran u međunarodnim sporazumima o zaštiti ulaganja doživio u svijetu u posljednjih deset godina;

Svjesni ogromnog broja međunarodnih ulagačkih tužbi koje su ulagači podnijeli protiv država domaćina ulaganja tražeći zaštitu prava i kompenzaciju po odredbama tih sporazuma;

Suočavajući se sa rastućim brojem arbitražnih ulagačkih tužbi koje su ulagači po sporazumima o zaštiti ulaganja koji su na snazi pokrenuli protiv Bosne i Hercegovine, kao i ogromnih zahtjeva za monetarnu kompenzaciju po tim tužbama;

Vodeći računa o najvažnijim procesima koji se u svijetu vode na multilateralnoj razini u oblasti zaštite okoliša, borbe protiv klimatskih promjena, globalnog zagrijavanja, energetske tranzicije, ostvarivanja ciljeva održivog razvitka, zaštite ljudskih i radnih prava i slično, u kojima Bosna i Hercegovina sudjeluje ili je već preuzela obveze potpisivanjem ugovora ili pristupanjem konvencijama (poput Energetske zajednice, Pariškog sporazuma, Agende 2030 itd.);

Uvažavajući potrebu Bosne i Hercegovine, kao države domaćina ulaganja, za uravnoteženjem prava i obveza u sporazumima sa pravima i obvezama ulagača;

Imajući u vidu činjenicu da Bosna i Hercegovina ima 42¹ sporazuma o zaštiti ulaganja koji su na snazi, koji su sklopljeni u razdoblju od 1995. godine do 2011. godine, što znači da sadrže široke i neprecizne odredbe, nemaju odredbe o područjima poput energetske tranzicije, klimatskih promjena, ljudskih i radnih prava, korporativne odgovornosti i slično;

Svjesni da se ova vrsta sporazuma sklapa na razdoblja od više decenija, a da se u slučaju otkazivanja zaštita postojećih ulaganja produžava za naredno razdoblje od deset i više godina, uključujući i pravo na pokretanje sporova protiv Bosne i Hercegovine u tom dodatnom razdoblju;

Utvrđuju se sljedeći principi i standardi koji će neizostavno biti sadržani u sporazumima o zaštiti ulaganja o kojima Bosna i Hercegovina, sukladno proceduri propisanoj Zakonom o postupku sklapanja i izvršavanja međunarodnih ugovora („Službeni glasnik BiH“, 29/00 i 32/13), bude vodila pregovore nakon njihovog usvajanja.

1. **Zaštita ulaganja** – Imajući u vidu činjenicu da su strana ulaganja zaštićena u Bosni i Hercegovini prema zakonima Bosne i Hercegovine, svrha sklapanja ovih sporazuma je dodatno reguliranje prava i obveza ulagača i njihovih ulaganja jedne ugovorne stranke na teritoriju druge ugovorne stranke. Osnovni standardi zaštite koji su sadržani u ovim sporazumima su: pošten i pravičan tretman, puna zaštita i sigurnost, tretmani nediskriminacije (nacionalni tretman i tretman najpovlaštenije nacije), sloboda transfera, zaštita od nezakonite eksproprijacije i adekvatna kompenzacija. Proceduralnim odredbama sporazuma reguliraju se prava ulagača, ali i države domaćina ulaganja da traži zaštitu svojih prava pred domaćim sudovima i međunarodnim arbitražnim tribunalima.

2. **Održivi razvitak** – U rujnu 2015. godine se Bosna i Hercegovina, skupa sa 192 države članice Ujedinjenih naroda, obvezala provesti Agendu 2030 za održivi razvitak (Agenda 2030), koja se sastoji od 17 ciljeva održivog razvitka i 169 podciljeva. Dokument Agenda 2030 među tri ključna principa naglašava „integraciju svih aspekata održivog razvitka, što podrazumijeva ravnomjeren ekonomski rast uz zaštitu okoliša i prirodnih resursa, uz istovremeno kreiranje pravednog društva i smanjenje nejednakosti.“ Shodno tome, održivi razvitak je jedan od temeljnih principa koji čini okosnicu razvitka Bosne i Hercegovine u ekonomskom, ali i svakom drugom smislu;

3. **Promocija ulaganja** – Promocija ulaganja je važan element, ali uz pridržavanje razine zaštite zdravlja, sigurnosti, radnih prava, ljudskih prava, okoliša i slično koji propisuju zakoni Bosne i Hercegovine. Stoga, Bosna i Hercegovina se neće odreći ili na neki drugi način derogirati propisani stepen

¹ Od ovog broja, 38 sporazuma su sporazumi sklopljeni sa drugim državama, dva sa međunarodnim organizacijama (OPIC i OPEC Fond), te dva koja su otkazana (sa Indijom i Italijom na njihov zahtjev), ali čije se odredbe i pravo pokretanja ulagačke tužbe protiv Bosne i Hercegovine sukladno odredbama tih sporazuma primjenjuju dodatnih 15 odnosno 5 godina.

zaštite u tim zakonima, propisima ili standardima radi poticanja ili promocije ulaganja iz druge ugovorne stranke na svom teritoriju. U cilju olakšavanja ulaganja, Bosna i Hercegovina će objaviti ili na drugi način učiniti dostupnim svoje zakone i propise od opće primjene, kao i međunarodne sporazume koji mogu utjecati na ulaganja investitora druge ugovorne stranke. Isto će zahtijevati i od druge ugovorne stranke radi zaštite prava svojih ulagača.

4. ***Odgovorno ulaganje*** – Strana ulaganja mogu dati pozitivan doprinos razvitku Bosne i Hercegovine, ali mogu i negativno utjecati na okoliš, zdravlje, radna prava, ljudska prava ili druge javne interese. Postojeći sporazumi imaju vrlo malo ili nimalo odredaba kojima se utvrđuje odgovornost ulagača u zamjenu za zaštitu koju dobivaju. Stoga je jedan od principa koji treba biti sadržan u budućim sporazumima Bosne i Hercegovine osiguravanje odgovornog ponašanja ulagača. Ovo uključuje dvije dimenzije: maksimiziranje pozitivnog doprinosa koji ulagači mogu donijeti društvima („činiti dobro“) i izbjegavanje negativnih utjecaja („ne činiti štetu“).

5. ***Pravo države da regulira u javnom interesu uz pružanje zaštite ulaganjima*** – Dok sporazumi o zaštiti investicija imaju za cilj doprinijeti povoljnoj ulagačkoj klimi, praksa je pokazala da oni neizbježno ograničavaju suverenitet država kao ugovornih stranaka u kreiranju domaćih politika. Imajući u vidu rastuću zabrinutost da takva ograničenja idu predaleko, posebice ako se kombiniraju sa učinkovitom primjenom, odredbe sporazuma moraju osigurati da Bosna i Hercegovina zadrži pravo da regulira radi ostvarivanja ciljeva svojih javnih politika, uključujući ciljeve održivog razvitka (npr. za zaštitu okoliša, promicanje javnog zdravlja ili drugih društvenih ciljeva). Zaštita prava na reguliranje također može biti potrebna za provedbu ekonomskih ili finansijskih politika. Istovremeno, Bosna i Hercegovina će voditi računa da osiguravanje potrebnog prostora za reguliranje u javnom interesu ne bude pokriće za ulagački protekcionizam ili neopravdanu diskriminaciju ulagača i ulaganja na svom teritoriju.

6. ***Reformirani i modernizirani mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države*** – Arbitražna praksa pokazuje da postojeći mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države ima značajne nedostatke koji su doveli u pitanje i njegov legitimitet. Države tužene u postupcima međunarodnih ulagačkih arbitraža zabrinute su da ih trenutni mehanizam izlaže dodatnim pravnim i finansijskim rizicima, često nepredviđenim u trenutku kada su sklapale sporazum o zaštiti ulaganja i u okolnostima izvan jasnih povreda privatnoga vlasništva, a da nužno ne donosi nikakve koristi u smislu dodatnih priliva direktnih stranih ulaganja. Također postoji bojazan da se u mehanizmu ulagačima daje više prava glede rješavanja sporova nego domaćim ulagačima, da takav mehanizam vodi do tzv. „regulatornog zahlađenja“ (suzdržavanja od reguliranja radi izbjegavanja moguće tužbe), da rezultira nedosljednim arbitražnim odlukama, te da je nedostatan u smislu osiguranja transparentnosti, odabira neovisnih arbitara i garantiranja pravilnoga postupka.

Stoga, budući sporazumi Bosne i Hercegovine moraju uključivati reformirani mehanizam sukladno najboljoj praksi Europske unije, UNCITRAL Radne skupine III i drugih važnijih reformskih foruma, a posebno poticanje alternativnih oblika rješavanja sporova, preciziranje procedura i obveza stranaka u sporu i sl.

7. **Sistemska konzistentnost** – Višestruka i višeslojna narav režima uspostavljenog mrežom sklopljenih sporazuma o zaštiti ulaganja za rezultat ima praznine, preklapanja i nedosljednosti između potpisanih sporazuma pojedinačno, između potpisanih sporazuma i drugih instrumenata međunarodnoga prava koji utječu na ulaganja, ali i između potpisanih sporazuma i domaćih politika. U kontekstu Bosne i Hercegovine ovo se primarno odnosi na obvezu: 1) da svi sporazumi budu međusobno konzistentni, 2) da svi sporazumi budu u skladu sa drugim međunarodno preuzetim obvezama (politika EU – SSP, obveze preuzete drugim bilateralnim i multilateralnim sporazumima i konvencijama, posebno u oblasti energije, klimatskih promjena, zaštite okoliša, radnih i ljudskih prava i slično), i 3) da svi sporazumi budu u skladu sa politikama Bosne i Hercegovine, posebice u oblasti politike direktnih stranih ulaganja.

Sukladno utvrđenim principima, konkretni standardi zaštite ulaganja u sporazumima o kojima Bosna i Hercegovina bude vodila pregovore, uključujući druge relevantne odredbe sadržavat će sljedeće:

Definicija ulaganja: Da bi bilo obuhvaćeno sporazumom, ulaganje mora, između ostaloga, biti izvršeno ili stečeno sukladno važećim zakonima ugovorne stranke domaćina (zaštita ulaganja se odnosi nakon ulaganja – post-establishment) i mora ispunjavati indikativnu listu karakteristika, kao što su angažiranje kapitala ili drugih resursa, očekivanje dobiti ili profita, određeno trajanje ili preuzimanje rizika i preko kojih ulagač obavlja značajne poslovne aktivnosti u državi domaćinu. Iz definicije ulaganja su isključena potraživanja novca koja proizilaze isključivo iz komercijalnih transakcija za prodaju roba i usluga, privatni fondovi, profitolio ulaganja, financijski instrumenti kojima se trguje na nereguliranom tržištu (fjučersi, svopovi, forvardi, opcije i druge financijske izvedenice) i sl.

Definicija ulagača: Ulagač je fizička osoba koja ima državljanstvo i prebivalište države podrijetla ulagača sukladno primjenjivim propisima. U slučaju dvojnog državljanstva, smatrat će se da ulagač ima državljanstvo one države koje je dominantno i efektivno. Ulagač je i pravna osoba osnovana sukladno zakonu ugovorne stranke, osim podružnica i predstavništava, koje ima sjedište uključujući značajne poslovne aktivnosti na teritoriju te ugovorne stranke. Odredba uključuje i listu „značajnih poslovnih aktivnosti“ ulagača ugovorne stranke njegove države podrijetla (kao što su registriran ured ili uprava poduzeća, uspostavljeno sjedište poduzeća, broj i kvalifikacije uposlenih, stvaranje prometa na području ugovorne stranke države podrijetla i sl.).

Obuhvat: Zaštita ulaganja se odnosi na mjere države domaćina ulaganja, a koje se odnose na ulagače i njihova ulaganja koja su izvršena sukladno zakonima države domaćina prije ili nakon stupanja na snagu međunarodnog sporazuma o zaštiti ulaganja. Međutim, tretman, povlastice ili prednosti koje je Bosna i Hercegovina odobrila nekoj trećoj državi po osnovu sporazuma o ekonomskim integracijama (područja slobodne trgovine, carinske unije, zajedničko tržište, ekonomska zajednica, monetarna unija – npr. EU) neće biti proširene na ulagače i njihova ulaganja obuhvaćena tim sporazumom. Zaštita i odredbe sporazuma se ne primjenjuju na tužbe i sporove koji su nastali prije stupanja na snagu sporazuma niti na mjere Bosne i Hercegovine u oblasti zdravstvenog i mirovinskog osiguranja. Također, sporazum se ne odnosi na bilo koju obvezu koja može nastati u odnosu na specifična ulaganja ulagača druge ugovorne stranke.

Promocija investicija: Propisuje se da će ugovorne stranke poticati i dozvoliti uzajamna ulaganja sukladno svojim domaćim propisima, ali ne na način na koji bi se oslabila ili umanjila razina zaštite koju osiguravaju domaći zakoni, propisi ili standardi o zdravlju, sigurnosti, radu ili zaštiti okoliša.

Pravo na reguliranje: U preambuli i u cijelom sporazumu uvode se dodatne formulacije kako bi se ujednačili interesi ulagača i države domaćina ulaganja, odnosno pravo ugovornih stranaka da uređuju unutar svojih teritorija. Poseban članak o pravu na regulaciju potvrđuje pravo ugovornih stranaka da reguliraju u odnosu na ulaganja i ulagače u cilju postizanja legitimnih ciljeva javnih politika, kao što su zaštita javnog zdravlja, sigurnost, okoliš ili javni moral, socijalna zaštita ili zaštita potrošača ili promocija i zaštita kulturne raznolikosti, očuvanje živih i neživih iscrpivih prirodnih resursa, integriteta i stabilnosti finansijskog sistema. Sama činjenica da država regulira, uključujući i modifikaciju svojih zakona, na način koji negativno utječe na ulaganje ili ometa očekivanja ulagača, uključujući njegova očekivanja dobiti, ne predstavlja kršenje obveza ugovorene zaštite ulaganja prema sporazumu. Odluka ugovorne stranke da ne odobri ili nastavi odobravati poticaj, ukoliko za to ne postoji konkretna obveza po zakonu ili ugovoru, neće se smatrati kršenjem sporazuma.

Definicija poštenog i pravičnog tretmana: Ulaganjima i povratu od ulaganja, kao i ulagačima u odnosu na njihova ulaganja, se odobrava pošten i pravičan tretman. Mjere ili niz mjera koje predstavljaju kršenje ovog standarda zaštite su, između ostalog, uskraćivanje pravde u krivičnom, građanskom ili upravnom postupku; kršenje pravilnog postupka, uključujući povredu transparentnosti u sudskim i upravnim postupcima, diskriminacija na nezakonitim temeljima, kao što su spol, rasa ili vjerska uvjerenja, neispunjavanje legitimnih očekivanja ulagača u točno određenim slučajevima, prinuda, prisila ili uznemiravanje ulagača i sl. Kršenje druge odredbe sporazuma ili drugog sporazuma ne predstavlja kršenje ovog tretmana.

Tretman „pune zaštite i sigurnosti“: Ova odredba se odnosi na samo fizičku sigurnost ulagača i ulaganja.

Nacionalni tretman i tretman najpovlaštenije nacije (MFN): Ugovorna stranka odobrava ulagačima druge ugovorne stranke i njihovim ulaganjima, kao i povratima od

ulaganja, tretman koji nije manje povoljan od onog koji odobrava u sličnim situacijama svojim vlastitim ulagačima i njihovim ulaganjima i povratima od ulaganja ili ulagačima bilo koje treće države i njihovim ulaganjima i povratima od ulaganja u odnosu na upravljanje, održavanje, korištenje, uživanje i raspolaganje ulaganjem na svom teritoriju. Međutim, odobravanje nacionalnog i MFN tretmana se ograničava samo na „slične situacije“. Procjena „sličnih situacija“ temeljit će se na ukupnim okolnostima koje se odnose na ulagača ili na ulaganje, uključujući poslovni sektor u kojem ulagač djeluje, karakter, narav, cilj, trajanje i razloge mjere. Radi veće pravne sigurnosti, MFN tretman se neće proširiti na postupke rješavanja ulagačkih sporova u drugim međunarodnim ulagačkim ili trgovinskim sporazumima, kao i ulagačkim ugovorima koji se sklapaju između ulagača i države domaćina ulaganja. Materijalne odredbe u drugim međunarodnim sporazumima same po sebi ne predstavljaju „tretman“ odobren prema MFN klauzuli. MFN i nacionalni tretman se ne primjenjuju na postupke javnih nabava, poticaje i grantove, uključujući državne zajmove, garancije i osiguranje, kao ni na tretman, povlastice i privilegije koje proizilaze iz članstva ili pristupanja bilo kojoj postojećoj ili budućoj zoni slobodne trgovine, carinskoj uniji, ekonomskoj uniji, zajedničkom tržištu ili sličnom međunarodnom sporazumu u kojem je ugovorna stranka već stranka ili će to tek postati ili sporazuma o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili drugim aranžmanima koji se djelomično ili u cijelosti odnose na pitanja oporezivanje.

Definicija izravne i neizravne eksproprijacije: Ugovorne stranke neće izvršiti izravno ili neizravno nacionalizaciju ili eksproprijaciju osim ukoliko je to u javnu svrhu, sukladno propisanoj zakonskoj proceduri, na nediskriminatoran način te uz plaćanje brze, adekvatne i efektivne kompenzacije. Međutim, u novim odredbama se pojašnjava pojam „izravne eksproprijacije“ i dalje uvodi definicija „neizravne eksproprijacije“, zajedno sa listom faktora koji se moraju uzeti u obzir za utvrđivanje postojanja neizravne eksproprijacije u svakom slučaju (kao što su ekonomski utjecaj, trajanje mjere, obujam u kojem mjera koja se procjenjuje sprječava ostvarivanje razumnih očekivanja ulagača i karakter mjere). Nediskriminatorne mjere koje se usvajaju radi zaštite legitimnih ciljeva politika, kao što su zaštita javnog zdravlja, sigurnost, zaštita okoliša, javni moral, socijalna zaštita ili zaštita potrošača te promocija i zaštita kulturne raznolikosti ne predstavljaju neizravnu eksproprijaciju.

Kompenzacija za gubitke: U slučaju da ulaganje pretrpi gubitak usljed rata ili drugog oružanog sukoba, revolucije, državnog izvanrednog stanja, protesta i sličnih događaja, država domaćin ulaganja će u odnosu na povrat ili kompenzaciju odobriti tretman koji nije manje povoljan u odnosu na vlastite ulagače ili ulagače bilo koje treće zemlje što god od toga da je povoljnije.

Transferi vezani za ulaganja: Ugovorna stranka će dozvoliti, nakon plaćanja poreznih i drugih obveza, sve transfere koji se odnose na obuhvaćeno ulaganje, bez ograničenja ili odlaganja, u slobodno konvertibilnoj valuti i po tržišnom deviznom kursu na dan transfera. U okviru ove odredbe navodi se lista obuhvaćenih transfera, te se uvodi lista situacija kada država primjenjuje svoje zakone na pravičan i nediskriminatoran način, a koje se ne mogu tumačiti kao ograničenja transfera (bankrot, nesolventnost, zaštita prava kreditora, izdavanje i trgovanje financijskim izvedenicama, krivična djela ili prekršaji,

prakse prijave, izvršenje međunarodnih presuda, usklađivanje sa zakonima o oporezivanju i dr). Detaljnije su obrazložena izuzeća koja se odnose na restriktivne mjere države u slučaju ozbiljnih poteškoća u platnoj bilanci ili vanjskih finansijskih poteškoća.

Uskraćivanje beneficija: Ugovorna stranka može uskratiti povlastice po sporazumu ulagaču ili ulaganju druge ugovorne stranke ukoliko utvrdi da je taj ulagač ili ulaganje u vlasništvu ili pod kontrolom fizičke ili pravne osobe treće zemlje sa kojom ona ne održava diplomatske odnose ili prema kojoj usvaja ili održava mjere za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, uključujući zaštitu ljudskih prava sukladno Povelji Ujedinjenih naroda i međunarodnim obvezama. Klauzula o uskraćivanju beneficija neće biti predmetom prethodne formalne obavijesti.

Subrogacija: Ukoliko dođe do prijenosa prava po osnovu ugovora o subrogaciji, ugovorna stranka domaćin ulaganja će priznati drugoj ugovornoj stranci ili njezinoj agenciji i prava koja je imao ulagač u vezi ulaganja. Preneseno pravo ili zahtjev ne može biti veći od izvornog prava ili zahtjeva navedenog ulagača.

Pitanja sigurnosti: Odredbe sporazuma ne mogu se tumačiti na način da sprječavaju ugovornu stranku da poduzima mjere u cilju zaštite interesa svoje sigurnosti.

Održivi razvitak: Potvrđuje se da se ugovorne stranke obvezuju da će promovirati razvoj međunarodnih ulaganja na način da doprinesu ciljevima održivog razvitka. Uvodi se novi odjeljak sporazuma koji se odnosi na odredbe o promociji ciljeva održivog razvitka, korporativne društvene odgovornosti, te klimatskih promjena i tranzicije čiste energije. Potvrđuju se prava i obveze koje su u ovim oblastima već preuzete u multilateralnim međunarodnim sporazumima, konvencijama i drugim međunarodnim pravnim aktima koje je Bosna i Hercegovina potpisala ili kojima je pristupila.

Rješavanje sporova između ulagača i države: Mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države omogućava ulagaču iz jedne ugovorne stranke da podnese zahtjev za rješavanje spora (i odgovarajuću monetarnu kompenzaciju) protiv druge ugovorne stranke u kojoj je izvršio ulaganje u slučaju da smatra da su neka njegova prava koja su mu omogućena sporazumom ugrožena ili narušena djelovanjem ili nedjelovanjem institucija države domaćina. Spor može podnijeti po vlastitom izboru na rješavanje domaćem sudu, te međunarodnoj institucionalnoj ili *ad hoc* arbitraži. Iz obuhvata ovog mehanizma se isključuju tužbe koje se odnose na ulaganja izvršena kroz lažno predstavljanje, prikriivanje, korupciju ili ponašanje koje predstavlja zlouporabu procesa. Također se isključuju sporovi koji ne bi bili mogući bez promjene korporativne strukture ulagača koja je izvršena s glavnim ciljem da bi bila podnesena tužba. Arbitražnim tribunalima se nalaže da u ranoj fazi odbace i zahtjeve koji su očigledno neutemeljeni ili bez zakonskog temelja.

Precizno se propisuje postupak koji ulagač mora slijediti u slučaju da ima neriješeno pitanje ili spor sa državom domaćinom ulaganja kao i rokovi koji se u tom postupku moraju poštivati (postupak konzultacija).

Posebno se detaljno definira mirno rješavanje sporova, kako bi se omogućilo da prije podnošenja tužbe, u procesu konzultacija, kao i u bilo kojoj fazi postupka dvije stranke mogu pokušati spor riješiti mirnim putem (pregovori, mirenje, medijacija). Propisuje se šta zahtjev za mirno rješavanje spora sadrži, kome se podnosi, koji su rokovi za rješavanje spora, rokovi za zastaru i sl. Medijacija i drugi načini alternativnog rješavanja sporova, dostupni su strankama tijekom cijelog postupka, bez utjecaja na poziciju ili prava ugovornih stranaka prema relevantnom sporazumu i provode se prema pravilima koje dogovore stranke u sporu. Također je definirano postupanje arbitražnog tribunala za osiguranje troškova, financiranje treće strane, primjenjivo pravo i tumačenje, kao i transparentnost postupka (*Pravila UNCITRAL-a o transparentnosti u arbitraži između ulagača i država zasnovana na ugovorima*).

Rješavanje sporova između ugovornih stranaka: Spor između ugovornih stranaka koji se odnosi na tumačenje ili primjenu sporazuma, a koji nije riješen kroz konzultacije ili druge diplomatske kanale, može biti podnesen, na zahtjev jedne ugovorne stranke, na rješavanje putem arbitraže po UNCITRAL-ovim Arbitražnim pravilima, osim ukoliko se ugovorne stranke ne dogovore drukčije.

„EU klauzula“: Uključuje se odredba koja osigurava da u slučaju da Bosna i Hercegovina postane državom članicom EU, obveze Bosne i Hercegovine preuzete prema relevantnom sporazumu će se tumačiti i primjenjivati na način dosljedan obvezama koje proizilaze iz njezinog članstva u Europskoj uniji. Bosna i Hercegovina će poduzeti potrebite korake u ispunjavanju ovih obveza.

Trajanje i otkazivanje sporazuma: Početno razdoblje trajanja sporazuma je 10 godina, uz mogućnost otkazivanja bilo kada nakon isteka tog inicijalnog razdoblja po propisanoj proceduri, a trajanje tzv. „sunset“ klauzule, tj. razdoblja zaštite postojećih ulaganja nakon otkazivanja je pet godina.

Druga pitanja: Sva druga pitanja koja nisu sadržana ili pomenuta u ovim standardima i odredbama, bit će uređena sukladno zakonima u Bosni i Hercegovini, obvezama preuzetim u drugim međunarodnim ugovorima, sukladno Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora (1969.), najboljoj praksi u svijetu i najboljim interesima Bosne i Hercegovine. Prijedlozi takvih rješenja će biti detaljno obrazloženi u Osnovi za vođenje pregovora i sklapanje pojedinačnog sporazuma o poticanju i zaštiti ulaganja ili u zahtjevu za izmjenu Osnova za vođenje pregovora i sklapanje pojedinačnog sporazuma o poticanju i zaštiti ulaganja, sukladno zakonom propisanoj proceduri, te u izvještaju sa pregovora.